

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi romai kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévé 4 frt félévére 2 frt, negyedévére 1 frt.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkeik, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

A teremtés hat napja és a fajok általandósága.

Miután *Flammarión*-nal szemben kimutattuk, hogy a biblia azon állítása, miszerint az első ember fejletlen és viszonylagos civilizáció állapotjában került ki a Teremtő kezéből, nem „bájos és rejtendős *hittrege*,” hanem oly igazság, melyet a tények tanúbizonysága naponként megerősít: legyen megengedve franczia írónk még pár állítását kellő világításba helyezni.

Azt mondja ugyanis, hogy ma már senki sem hiheti, hogy a világ hat ezer évvel ezelőtt hat nap alatt teremtetett volna, ha *Flammarión* aszent atyák és a szentírás magyarázók idevágó munkáit szorgalmasan forgatta volna, bizonyára ezt az állítást, hogy a világ hat huszonnégy órai nap alatt alkotott, nem fogta volna Mózesre és utána ránk. De már magában a szent írásban is talált volna helyeket, melyekből tisztán láthatni, hogy a teremtés Mózes által említett hat napja, nem huszonnégy órai napot, hanem hosszabb időszakot jelent. *Izaiás*, *Jeremiás*, és a többi próféták az Ur napjáról, a boszu, az ítélet napjáról, a harag napjáról szólnak. Nem világos-e, hogy e kifejezések nem tulajdonképpen vett napot, hanem egy hosszabb vagy egy rövidebb tartamu időt jelentenek? Sőt csaknem minden nyelvben gyakran ily értelem tulajdonítatik e szónak: *nap*. Ha egy emberről, egy népről, vagy egy rendszerről azt mondjuk: „lejárt napja, eltelt az ő napja, vége napjának,” az egész világ tudja, hogy nem 24 órai napról van szó. „*Reservare poenas in diem*, elhallasztani a büntetést,” mondja *Cicero*. „*Longa dies* (*Virgil*) *longior dies* (*Ovid*) a századok folyama.” „*Anorem lenxuit dies*, az idő mérséklé a szeretetet. (*Turpilius*.) Ehhez járul még az is, hogy az ő szövetségi szentírás utolsó könyveiben is, melyek keletkezésekor a héber nyelv tökélye a legmagasabb fokán állott, a zsidóknak az *iom-nap* szó kivül nem volt más szavuk, a korszak, az időszak kifejezésére.

De világos ez a teremtés tényeiből is, különö-

sen az első, második és harmadik nap ily formán való felemlítéséből, noha az idő mérésére szolgáló nagy világosítók csak a negyedik napon teremtettek. *Ádám* a különböző állatok elnevezését, mely különböző jellemök ismerését tételezi fel, bizonyára 24 óra alatt be nem végezhette; mert ha az Isten mindenható is, ki egy pillanat alatt mindent teremthetett — de korlátolt az ember, kinek e tényre hosszabb idő kellett. Bizonyos tehát, hogy e kifejezése Mózesnek: „*És lön este és reggel egy nap*,” csak azt jelenti, hogy az embert megelőző időnek több, különböző szaka és ez időszakok mindegyikének reggele és estvéje, az az: kezdete és vége volt, mely azokat egymástól megkülönbözteté. Ezt a felfogást megerősíti az *este* és *reggel* szavak kihagyása, midőn a hetedik napról vagyis a hetedik időszakról van szó, melyről már sz. *Agoston* így szól: „*Dies autem septimus sine vespera est nec occasum habet quia sanctificasti eum ad permansionem sempiternam.*” (*Conf. l. 13. c. 36.*) „A hetedik nap pedig este nélkül van, mert azt örök tartamává szenteléd.” Hasonló kifejezést találunk *Dániel* prófétánál, ki az egy estvéről és reggelről szóló látományt (8, 26.) oly időszaknak írja le, mely neki az előtt egy kétezer háromszáz napot magában foglaló korszak gyanánt vala kijelentve. (u. o. 14. v.)

Nem csoda tehát, hogy már *Flávius József* és *Philon* ez értelemben vették a *nap* szót. Az apostolok idejéből való *Barnabás* e napok mindegyikét, legalább is ezer évi tartamunak mondja. *Szent Agoston* határozottan állítja, hogy a teremtés hat napja nem hasonló a közönséges napokhoz, hanem azoktól nagyban különbözik. Hasonló értelemben nyilatkoznak *Áthánáz* és *Origen*. (*Áthán. Orat. Contra Arian. — Orig. De principiis l. IV. n. 16, Contra Celsum l. VI. nr. 50. 51.*)

Innen magyarázhatni meg azt, hogy a többi népek teremtéstani hagyományai is, melyek a zsidók hagyományának elgyengült és gyakran elferdült visszhangjai, már az ő-korban időszaknak vették a napot. Így például a hinduk hagyományában is, a hol a

teremtésről van szó, e napok forogván kérdésben, a hagyomány azt mondja, hogy háromszáz hatvan nap, vagyis egy év folytán marada Brama a világegyetemi tojásban, mielőtt azt áttörte és két fél részre osztotta volna, melyekből az eget és a földet alkotá. És e napok mindegyikét tizenkét millió évből állónak mondja. A perzsa és etruszk hagyományok is a világteremtés hat időszakáról beszélnek.

Nem ok nélkül igazolják tehát a legnagyobb természetvizsgálók Mózeset. Így Buffon azt mondja: „Mózes leírása az egész mindenség teremtésének és a teremtmények eredetének szabatos és bölcsészeti elbeszélése. Linné azt állítja róla, hogy nemcsak lángeszének sugallatából, hanem a természet urának toll-alámondása folytán irt. Cuvier így szól: Mózes oly teremtetant íra, melynek szabotosságát csodálatos módon igazolja minden nap — A földtani észleletek tökéletesen egyeznek a Genesis sörrendjével, melyben a szerves lények teremtettek. A mpére így nyilatkozik: „A szerves lények megjelenésének sorrendje határozottan a hat nap sorrendje, melyet a Genesis nyujt. Mózes vagy századunk tudományához hasonló mélységű tudománnyal birt, vagy inspirálva volt.“

Még csak egyet. Ha Flammarión a híres Bossuet csak e mondatát olvasta volna: „Isten, kezdetben mintegy alapját alkotván a világnak, annak kiékesítését hat különböző időszakban végzé, melyeket napoknak nevezte,“ bizonyára nem állította volna róla azt, hogy fogalma sem volt a világegyetem nagyságáról. De térjünk át felületes fecsegőnk egy másik téves állítására.

„Ma már senki sem hiheti,“ — mondja továbbá Flammarión — „hogy az állatok egy Teremtő szavára befejezett alakban felöltöten, párosával kerültek volna ki a földből.“ Vonatkozik e tétele Mózes azon állítására, hogy az Isten, midőn a földi állatokat teremtette, azokat az ők neme szerint alkotá.

Mózes e tana sokáig érvényben álla, a nélkül, hogy a tudomány részéről megtámadtatott volna vagy a fajok eredetének problémája fölvetettett volna. De Maillet Benedek volt az első, ki „Teillamed, ou Entretiens d'un philosophe indien avec un missionnaire francais sur l'adimintion de la mer“ 1748. című munkájában foglalkozott e feladattal. De munkája csakhamar a feledékenység prédájává lön. E század elején Lamarck kezdé „Philosophie zoologique“ című művében a teremtmények fejlődését a természetes, a Teremtő közvetítése nélküli okból magyarázgatni. Lamarck elmélete, mely hitelre nem igen talált, napjainkban lön némi változásokkal a híres angol természetvizsgáló Darwin M. által felújítva. Darwin eszméi leginkább Lyell által, ki azokat magáéivá tette, nyertek Francia-, Angol és Németországban számos követőt. Így keletkezék amaz iskola, mely elvetvén Istennek a fajok alkotásánál való teremtő ténykedését, a teremtményeket egy szakadatlan láncba füzé egymáshoz és azok specifiicus különbségeit oly átváltozások sora által vélte megmagyarázhatni, melyeket bizonyos és természetőkben rejló törvények befolyása által alakult külső körülmények hoztak létre.

Nem feladatunk e rendszer vizsgálatába és részletes aglalásába bo csátkozni. Elég rámutatnunk, hogy a Gene-

sis elbeszélése vele homlokegyenest ellenkezik és — miután e tárgyban csak azt kell megállapítanunk, hogy ez elbeszélés megegyez a földtanadataival, a következő kérdést megoldanunk: Megegyeznek-e, vagy ellenkeznek-e a földtani adatok Mózes többször említett azon kinyilatkoztatásával, hogy az Isten a növényeket és állatokat fajaik szerint alkotá?

Ha a fajok keletkezése nem őseredeti, hanem idő folytán történt, a földtannak, mely a teremtmények történelmét, miként azok a századok kiszámíthatlan sorában földünket egymásután benépesíték, szeméink elé tárja, nyomait azon módosulásoknak, melyeken átmentek, okvetlenül ki kellene mutatnia. Ha ellenben a fajok, távol attól hogy módosuljanak, ugyanazoknak maradnak: ha soha átváltozni nem látjuk, noha a körülmények nevezetes változásokon mennek át; ha a határok, melyek azokat távol tartják egymástól, állandóak; ha áthághatlanoknak maradnak annyira, hogy egyetlen egy bebizonvított esetet sem lehet felhozni arra nézve, hogy az egyik a másikba átment volna: nem nyilvános bizonyosága-e ez a földtan részéről annak, hogy Mózesnek igaza van, midőn azt állítja, hogy az Isten a növényeket és állatokat fajaik szerint alkotá?

Hiába turjuk fel a föld belsejét, hiába ássuk ki az áslák rétegeit, sehol a fajok fokozatos átváltozásának nyomára nem akadunk; azok mindig, létezésök egész időtartama alatt ugyanazok, a mik létök elején voltak. Nem mindnvája bir ugyanazon étellel. Némelyek csak egy korlátolt időig éltek, mások a legtávolabbi kortól napjainkig tartották fenn magukat. De volt legyen hosszú vagy rövid tartamu megjelenésök, azok mindig ugyanazon alakban, mindig ugyanazon jelleggel felruházva tüntek fel előttünk; mire nézve bővíben vagunk a bizonylatoknak.

Lássuk először is a régészetet! Eltekintve az állat- és növénygyűteményektől, melyeknek némelyike a tizenhatodik század óta létezik és melyek az állatok és növények állandóságáról tanuskodnak: a láva alatt, mely K. u. 79 körül Herculanut és Pompejít eltemeté, egy festő házában kagylókat letek, egy gyümölcsárus boltjában füge, olajbogyók és dióval telt edényeket találtak, mely gyümölcsök teljes épségben maradtak fenn; s noha 18 század mulék el azóta, hogy a láva alá temettettek, köztök s mai rokonai között semmi különbség fel nem fedezhető. Aristoteles óta két ezernél több év telt el, s az állatok és növények általa eszközlött külső és bonczani leírása oly szabatos, hogy azt vélnéd, miszerint az valamely mostani természetvizsgáló munkája.

Továbbá: a fatörzs központos rétegeinek számából hozzá vethetünk eredeti tövének évszámához. Így számították ki, hogy a Zöldfok Adanson által megmért baobab nevű fa öt ezer éves; Kalifornia nevezetes secoia-ja, melynek teteje száz méternyi magas, aljának átmérője harmincz méter, hat ezer éves, és ezek az oly idős növények és a mellettök felnövé ifjabb rokonok közt semmi lényeges különbség nem észlelhető. A különböző időkben tett felfedezések tanusítják, hogy öt vagy hat ezer év óta az állatok és növények, melyeknek maradványai a régi Aegyptus földjében és siremlékeiben találtak, ugyanazoknak maradtak.

Még biztosb érveket nyujt nekünk a földtan. Flo-

rid a déli szélei a tropikus tenger polypjainak felhalmozása által keletkeztek és Agassiz kiszámította, hogy e munka nem kevesebb, mint kétszáz ezer esztendőbe került. Bizonyos, hogy ha a fajok idővel átváltozhatók, a kétszáz ezer évi tartam elegendő arra. De hát e változásnak sehol semmi nyoma, a legalsó rét és a legújabb rétek lényei között semmi különbség sem vehető észre.

Az ő ember a mammoth kortársa volt, sőt kora felnyulik a barlangi medve koráig. Azonban a maradványok, melyek létéről tanuskodnak, semmi változást sem mutatnak, még — a mi igen nevezetes dolog — akkor sem, midőn a lelethelyek körülményei a legkülönbözőbbek. Hasonló eredményre juttat a helvetiai jéghegyek rétegeiben talált növény-nyomok vizsgálata. A tiszafa, a fenyő, a veresfenyő, a nyírfa, a tölgy, a jávorfa, még a mogyorófa mindkét válfaja is felismerhetők voltak az időkorunkat megelőzőt korból; mert a mostaniakkal mindenben egyezők.

Ismerjük a kibuvó ajtót, melyen Darwin ez érvek sulya alól menekülni törekszik. Azt mondja ugyanis, hogy a földtani leletek lánczában sok hézag van s azért nem vagyunk a fajok átváltozásáról tanuskodó tények ismeretének teljes birtokában; azok sem nem teljes egymás utánt képezők, sem nem elég régiek. Mire röviden ezt válaszoljuk: Furcsa dolog, hogy a földtani leletekből, melyeknek némelyike — mint pl. a zátonyokat, szigeteket képező állatocskák halmaza — több száz ezer éves kort mutatnak, épen csak azok maradtak fenn, a melyek a fajok allandósága mellett tanuskodnak, azok pedig, melyekből azok átváltozására lehetne következtetni, mind-éltünk, fel nem találhatók. Aztán, Darwin földtani ismereteink hézagosságára támaszkodik, tőlünk a jogot több ezredek tapasztalataiból következtetéseket vonni eltagadja s maga épen e hézagosságra építéssel azzal védi elméletét!

Nem több sulyal bírnak többi érvei sem: mint p. o. a következő is: „Mit vélünk azon emberről, ki mivel a Montblanc magassága három ezer év óta nem változott, azt következtetné, hogy e hegy magassága nem emelkedett lassankint?” E válasz elmés ugyan, de nem alapos. Először is nem három ezer, hanem több száz ezer évről van a szó, mint p. Florida zátonyainál. Aztán, mindenki tudja, hogy a hegyek emelkedése nem csak lassankint, hanem gyakran rögtön történt. Egyébiránt nem tagadjuk, hogy a teremtés általános terve a csoportról csoportra való előhaladás, a valódi, folytonos előhaladás, mely az ázalékok, puhányok és moszatoktól kezdve a szerves élet legmagasb fokáig az emberben mindenütt az egész természetben mutatkozik; de hogy a fajok, a nemek, maguk a családok létök folyamában fokozatos és észrevehetetlen átváltozások által fejlődnének és tökéletesebbülénének, az a tények tanusításával merőben ellenkezik.

Veszely Károly.

Néhány szó a vallástánításról.

Jézus Krisztus, ki az embereket tanítani és javítani: szóval üdvözíteni jött e világra, égi üdv-igéit hallgatóinak különböző szükségéhez mérten adta elő. Népet kelle ugyanis mindenek előtt szereznie, melyből egyházát alkossa, hittanának alapjaival kellett tehát kezdeni és úgy fokozatosan haladni; és, mint a szent írásban olvassuk,

minő leereszkedéssel és türelemmel tudta hallgatóinak isteni tanítása tejét nyújtani, minő hatalommal értette elméjüket meggyőzni és akaratukat a jóra indítani; minő erélyvel állott szembe megrögzött előítéleteiknek és meggyökerezett rossz szokásaiknak és mily türelemmel járt el azok kiirtásánál! És valjon nem maga hagyá-e későbbre tanának bővebb és teljesebb tanítását, midőn még apostolainak is, kiket már három évig tanított, kevéssel menyemenetele előtt ezen szavakat mondá: „Sokat kellene nektek még mondanom, de ti még nem értitek meg azt.” Valóban Jézus a legjobb mester, kitől megtanulhatjuk — hogy mikép kelljen a vallás alapjait ahítujoncok szívébe lerakni és mikép kelljen fokozatosan az Istennek ismeretetésére, a kötelmek teljesítésére, az áhitatra és erényre szóval istenes életre vezetni.

És minő előszeretettel időzött az isteni mester a gyermekek körében, hogy vezette őket; mutatják szent szavai: „engedjétek hozzám jönni a kisdedeket és ne tiltását k el tőlem.” mert kiválóan ezek képesek és alkalmassak az én tanításomat befogadni és azt követni; mivel elméjük még nincs az előítéletek és balvélemények által megrontva és szívök még tiszta a rossz hajlamok és szenvedélyektől. — Leonhart m. f. Anl. zum Rath. Anhang 216.) Az apostolok véle az isteni mester parancsát „menjetelek az egész világra és tanítsatok minden népeket” csakugyan a szélrózsa minden irányában szétmenvén, a rájuk bízott mennyei kincset az isteni ígét hirdették minden népnek.

Az elhintett mustár-magból, mint tudjuk, terebélyes fa lett, melynek ágai az emberi nem családfáját majdnem egészen átfogták és minden tekintetben megnevesítették. — De fájdalom! e fának gyümölcséből sok lehullott és a gyümölcsből ah mi lett!

Ha a kereszténység őskorát a maival összehasonlítjuk: minő nagy a különbség! — A vértanúk, a hitvallók, a sz. szüzek és remeték ellenlábasaival találkozunk majdnem mindenütt. Az erények szép virányait, a bűnök rut dudváit nőtték be. Ki az, ki híven leírja romlott korunk iszonyait. Nem toll írhatja le, hanem párolgó vérben fűrésztött gyílok vésheti fel csak Clio megróvó jegyzeteit a mai kor által felállított Moloch ércz mellére gyászjelentés gyanánt az utókor számára ama számtalan gaztettet, mely az emberi jogok mindenikében garázdálkodik vipera módjára. — Oh nem is kísérlem meg én festeni azt, mi mindnyájunk előtt oly kirívó színekben mutatkozik, hogy tarkasága majdnem szédti fejünket. Nem szólok a nihilizmus ádáz fondorlatairól, nem a socializmus mindent felforgató törekvéseiről, nem a materializmus istentagadó tanairól: nem szólok mindezeknek átkos szülő anyjáról, az ugynevezett szabadköművességről s ennek oltárt és trónt ledönteni óhajtó nemtelen dulásairól az emberi társadalom nagy épületében. — Minderről hallgatok, — de nem hallgatom el, ki kell mondanom azt a szerencsétlen körülményt, hogy fogyva erkölcsben, életben is fogyunk.

Rettentő, borzasztó, visszariasztó amaz örültsége korunknak, mely az öngyilkosok vérözönében tombolja ki magát! Annál is inkább, minthogy nemcsak az életuntak sorompóiból szedi áldozatait, hanem azok közül is, kik virágzó korban vannak, de sőt még — a mi szörnyű —

kik jóformán élni sem kezdetek még: igen 8—10 éves gyermekek lesznek manap öngyilkosok. — Szent Isten! talán büntető ostorod csattanása ez az emberiség felett, mely téged elhagyott? Avagy talán egy vézes áramlat, mely a népek elvállaltalanodottságából ömlik.

A vallás iránti közöny szörnyszülöttje ez, azé, mely szélében hosszában dívik a társadalom rétegei között, a mi átkozottabb és károsabb mindennél, mi csak szibbasztólag és vészthozólag hathat a vallás erkölcsi állapotokra a nemzetek életében. Betegje ennek a társadalom. Mennyi orvos jöjj a nagy beteg meggyógyítására! — Jöjj! mert haldoklik. Azonban „segíts magadon, az Isten is megsegít” tartja a közmondás. De ki rendelkezik ily hatalommal, ki bír ily erővel, a ki képes legyen egymagában ezen óriási munkát megtenni. Valóban egymagára senki: összműködve azonban megtehetik azok, kik hivatva vannak a társadalmi élet rendjét vezetni. Mindazonáltal gyökeres orvoslása ezen kórságnak azok kezében van, kikre az ifju nemzedék nevelése van bízva, mint a szülők, hit-elemzők, tanítók és nevelők, mert csak egy új nemzedék által lehet a kor nagy hibáit, bajait, bűneit jóvá tenni, — megszüntetni, eltörölni. — Jakobi azt mondja: „Ifju voltam, megöregedtem és tanubizonyt teszek, hogy sohasem találtam alapos, árbató és kitartó erkölcsiséget, csak az istenfélőkben, örömet, vidámságot, is csak azoknál találtam, még pedig hasonlíthatlan mértékben, elmondhatni tehát: vallás-erkölcsi nevelés jöjjön el a te országod, mert ettől függ minden. „Egymaga a moral-nemzetekre nézve (gyakran) tehetetlen és elégtelen, ahhoz a melegítő és lelkesítő vallásnak kell csatlakoznia, hogy igazán áldásossá és gyümölcsözővé legyen” mondja Jean Paul. „Erkölc vallás nélkül, törvény törvényszék nélkül” szól Portalis. Güisottal kérdem tehát „Mi leend a társadalom támasza, oltalma, menedéke? A religio! Ez az emberiség kiáltása mindenütt és mindenkor, kivéve a rettenetes próbáknak és sülyedésnek némely napjait? A religio, hogy bátoritson vagy megnyugtasson.” Mert a religio Isten és az emberi lélek közt kölcsönös viszonytalapít. Isten mindig lejjebb száll ahhoz, és élet száll a teremtből a teremtményre. Ez mindig fölébb emelkedik ahhoz, hogy az örök életforrásból életet merítsen. Azért van, hogy a religio az embernek egész életén át állandó kísérője, és azon mély alap, melyen egész bensője emelkedik, épül. Hogy az ember a vallási fogalmakkal korán megismerkedjék, legnagyobb fontosságú dolog, minthogy a lényéhez tartozik és ha későn ismerkedik meg velök, nem szövődnek össze egész gondolkodása tétével — mondja Niemayer. — Vajha minden szülő teljesítene sz. kötelességét gyermekei iránt a vallás-erkölcsi nevelésben! De fájdalom, a mint a tapasztalat bizonyítja, vajmi kevés azon szülők száma, a kik minden tekintetben teljesítik vagy teljesíthetik ezen nagy feladatot. Miután azonban nem szándékom a szülők e feladatáról értekezni — a mondottak kapcsán áttérek tulajdonképeni tárgyamra. Hogyan taníttassék legcélszerűbb módon a vallás tan az elemi iskolákban? és mikép működjenek közre a tanítók a vallásoktatásban?

E két tétel korszerűségét nem szükség vitatnom, hisz ezek megfetésében fáradoznak. — Van sok pro és contra vélemény. Van sokféle nézet quot capita tot sensus.

— Nem akarok ezekkel előhozakodni, mert vége hossza nem lenne egyhamar. Annál kevésbbé számlálom elő azon sok panaszt, melyek éppen ezen nézetek s vélemények jogosultsága érdekében hallhatóvá lennének; hisz akkor egy jeremiadát kellene elzengeni, a legsiralmasabb hangon. — Főbb, ha a dolgra térek. — Azt hiszem, hogy a tanítás általános szabályait, minthogy tanítókhöz szölk, mellőzhetem. A vallás nagyszerűségét és tanainak mélységét, nemkülönben a gyermek gyenge felfogó tehetségét nem szükséges fejtegetnem: mindez tudva, ismerve van. Egyedül azon módszert akarom értekezésem első felében feltüntetni, a mely a vallásoktatásban az elemi iskolásoknál legcélszerűbben követhető.

A természetből menjünk a bibliai történetek közé, különösen az isteni gyermekbaráthoz Jézushoz. Élte nevezetesebb mozzanatait kössük az egyházévéhez. De ne sokat beszéljünk a gyermeknek a vallásról, kivált az I. és II. osztályban, és ne fárasszuk ki, mert érzelme elfárad, eltömpül. Jézusnak egyszerű és mégis oly magasztos történetei élénkebben és bensőbben beszélnek Istenről, mint beszélne ezer beszéd. Óvakodjunk mesterkélrt értelmi érvekkel akarni Istenre vezetni a gyermeket, meg van az benne, mielőtt mi vinnök bele, világol az neki, mint szemnek a nap, melyet lehetetlen nem látnia: óvakodjunk elmetárgyává tenni a vallásérzelmet, tejet a gyermekeknek. Lac, non solidum panem. — A mi a közlést illeti, pedig az nem lehet más, mint az atyának gyermekével való szeretetteljes beszélgetése, majd az adott fogalmat széttaglalva, majd a megismert igazságokról következtetés útján újakra emelkedve, majd összefüggő beszédben, majd bizalmas párbeszédben, majd intve, óva, majd kérve és megindítva, majd érvekkel, majd példákkal, majd egyszerű igénytelen beszédben, majd költői lelkesültséggel, de mindig áthatva a tárgytól, mindig alázattal meghajolva azon tárgy előtt, melyet eléadunk, hogy a növendékek érzelmeinket lassanként magukba fogadják és lássák, — miszerint semmi magasabbat nem ismerünk, — mint a mit éppen nekik nyújtunk — a vallást, mert sohasem fogtok, szívből szívet teremteni — ha nem szívetekből jő,“ mondja Goethe. — Mindezek a legkisebbekre vonatkozólag lettek ugyan főkép mondva, de nagyrészt a nagyobb növendékeknél is követendőnek bizonyulnak. Idő kímélés tekintetéből csak röviden adom elő. Csoportosíttassanak az ünnepkörök, u. m. a karácsonyi, husvéti, ünnepkör menete szerint, mind a szertartás, mind a biblia, mind a kátéből az egybevágó részek. Emeltessék ki az ünnepkör fő ünnepe és mint nap ragyogja ez be a többi ezen ünnepkörhöz tartozó részeket. Ilyformán haladva sokkal hamarabb célhoz juthatni, mintha szétदारoltan adatnának elő minden tekintet nélkül az előforduló időszakokra és körülményekre. A mi a körülményt illeti; egy esetet hozok fel, velem történt. Egy nyári délután ép iskolába menetelomkor borzasztó vihar keletkezett. Rettenetes szél támadt; egyszerre sötétség lett, az ég elkezdett a távolból tompa morajjal dörögni, majd hatalmas villámcsikkázat kápráztatta a szemet. Nemsokára élesebben hallszott a dörgések egymásutánja, majdnem minden perczen egy csattanás rémitett. A gyermekek nagyon meg voltak ijedve: néma csend uralkodott; de a kisebbek elkezdtek szepegni. Páni félelem ült mindenki-

nek arczatán. Ekkor elkezdtem bátorítani őket, figyelmeztettem az isteni gondviselésre, az ő irgalmát mondtam el rövid szavakban nekik. S mikor így már egy kissé megbátorodtak és minthogy ez alatt a vihar is kezdett csendesülni, magyaráztam nekik az utolsó ítéletről, egybehasonlítva a lefolyt viharral és az ez által felkorbácsolt érzelmeket jól felhasználva az utolsó ítéletével szemben. Élénk figyelemmel hallgattak növendékeim, és arról meggyőződtem, hogy soha hatásosabb és sikeresebb előadásom talán nem volt. — Az ilyen és hasonló körülményeket fel kell használni, mert hatásuk nagyszerű és maradandó.

Igy ad hominem, ad rem, vel ad tempus seu circumstantiam; az az a személy, a dolog, vagy idő vagyis körülményhez alkalmazott legyen a vallástanítás.

Induljon az életből ki és vezesse az életen át, az életbe az embert. Elmélet és élet járjon karöltve a módszerben: és czélszerűen tanított a hitelemző ekkor vallástant. De megközelítheti-e a célt a hitelemző a vallástanításában követett minden czélarányos eljárása mellett is, hogyha valamely oldalról ezen szit. törekvésében gátolják? Mit ő épít, más által lerontatik, vagy hogy a min munkálkodik, abban mások által nincs segítve. Szükséges tehát, hogy segítve legyen. S kik segíthetnek leg-többet? Azok, kik vele ugyanegy szőlőben munkálkodnak. A kartársak, a tanítók. — Ez szerint értekezésem második részénél lennék: ugyanis kérdés:

Mikép működjenek közre a tanítók a vallásoktatásban? Szóval a vallás-erkölcsi nevelésben?

Hogy az iskolában a vallás erkölcsi állapot jó karban legyen, mindenekelőtt szükséges, hogy a hitelemző a tanítóval, illetőleg tanítókkal szemben oly viseletet tanúsítson, mely mind ő rájuk, mind a tanítványokra nézve jó hatású legyen. Igen! mert nagyon káros befolyással van a növendékekre, azon feszült viszony, mely imitt-amott, mint dudva, tenyészik. Értem azt — mi haddan meg volt, s mi fájdalom, még ma is meg van némely helyen — értem azt, hogy a hitelemző, mint talán egyszerűs mint lelkes avagy plébános, a tanítót nem mint segéd-társát tekinti a nevelés nagy épületének munkájában. — A mely esetben, vaj ha ilyen már igen kevés volna, a tanító viszont ellenségeskedéssel viseltetik az illetővel szemben és sajnos, elég tapintatlan, ezt mind eljárásában, mind nyilatkozataiban tanítványával észrevétni. Az Isten szerelmére! ügyelni kell e tekintetben: ügyelni nagyon is, mert „A hitoktató és osztálytanító között fennálló hideg közönyösség feltűnik a gyermekeknek; és ezen hideg viszony azután azon hideg szikla, melyre, ha Isten ígéjének magva ráhull, természetlenül vész el.“ Tekintély és mégis csak a tekintély kölesönös fenntartása legyen mindenekelőtt: e nélkül szalma cséplés lesz nevelésünk eredménye. A tekintély a kölesönös megbecsülés, a tisztelet és az őszinte felebaráti szeretetben s mind ezeknek a gyermekek előtt történt nyilvánulásaiban leli gyökerét. Szent János apostol szavai nekünk vannak mondva „Fiaicskáim szeressétek egymást!“

Ez oly alap, melynek hiányában minden törekvés dugába dől, nemcsak a vallástan, hanem bár mi más

tantárgy tanításánál is. Vannak azonban más nevezetes módozatok, melyek szerint a nem vallástanítók általában úgy, mint részben közre működhetnek a vallástanítóval a vallástanításban s még inkább a vallás-erkölcsi állapot előmozdításában. Népművelésünk mezej én sokféle nevezettel bíró ültetvényes kertünk van. A hányfélék ezek, majdnem ugyanannyi részleges módozat állhatna a tanítóknak a vallástanításban való közre működését illetőleg. Nem akarok ezen szűk keretű értekezésben mindenre kiterjeszkedni, azért csak is a felekezeti iskolák körében maradok tárgyammal.

Vannak felekezeti iskoláink közt olyanok, melyek rendes vallástanítóval vannak ellátva. Az ilyeneknél a tanító urak közreműködése nincs ugyan oly feltétlenül igénybe véve, mint pl. az olyanoknál, melyekben a hitelemző, csak mint vallás-magyarázó jelenik meg; de mégsem állíthatja azt egyik se, hogy a vallás-ügyével neki teljesen semmi közre: mert nem hiszem, hogy felekezeti iskoláink bármelyikénél legyen tanító, a ki a szokásos imákat óra előtt és után elhagyatná növendékeivel vagy pedig, ha valami vallást sértő gunyoló szavakat ejtene ki valamelyik tanítványra, kérdőre nem vonná, vagy ha erkölcsi vétség adná elő magát, azt meg nem róná. Ez önként következik. — De egy tapintatos és előrelátó tanító mind ezzel még nem elégszik meg, hanem a hitelemző netáni parancsait, akár a helytelen magaviseletre, akár a nem tanulásra vonatkozólag figyelembe veszi és a hibásokat, meg resteket a hitelemző kérésére megint, és ha szükség, fenyíti is.

Még többet is megethet, anélkül, hogy magát vallásoktatónak tolja fel; ugyanis, ha a vallástanból tárgyalat tananyaghoz hasonló olvasmányt tárgyalat, vagy ennek körébe vágó verset tanulhat be növendékeivel. Olvasó könyveink egy néhány bőszen szolgáltat feldolgozandó anyagot. De még tovább is mehet és pedig kétszeres haszonnal, ha a vallástanból magyarázottakat a nagyobb osztályoknak iskolai írásbeli dolgozatul felhagyja: pl. ily formán: Irjátok le az urnapi körmenetet. Ez miután meg lett magyarázva és talán már végbe is ment kiváló themául szolgálhat. — Vagy pedig a t e m p l o m külső és belső részeinek leírása adható fel, a mi még könnyebb. Ezek által nagyon jól hathat a gyermekek vallásos gondolkodásmódjára, márcsak azért is, hogy a gyermekek látják, miszerint a tanító ur is érdeklődik az ilyesmik iránt. — De időt is nyert egyszerűs mint, mert így járván el, nem szükség, hogy keresgélje és az alkalmasnak találá themát előmondja növendékeinek, hogy aztán irhassanak valamit.

De még a beszéd és értelem gyakorlatoknál hathat a tanító a gyermekekre vallásosan, ha pl. az iskola beszerkezetének felszerelése, butorzatai — magyarázata közé a keresztet vagy feszületet, vagy Krisztus, Mária és a szentek képeit, a melyek ezek közül az iskola falán függ, szépen megismerteti, megmondogatván szintén az azok iránti tisztelet mikéntjét. Oly szívesen hallgatják és oly jól megjegyzik maguknak a mondatokat, már csak azért is; mert nem csak a hitelemző, vagy a mint ők mondják a tisztelendő ur, hanem még a tanító ur is olyan sok szépet mondott a szent keresztről, a kinszenvedő Jézusról, a jó Máriáról és a Szentekről.

Mindazonáltal nem ajánlatos, hogy kellenél többet foglalkozzék a vallás dolgaival és szüntelen ezekből taggassa tanítványait, mert a sok megárt, vagy pedig oly tulságosan érdeklődjék a vallástanítás iránt, hogy minden alkalommal kérdezze tanítványaitól „no mit tanultatok a vallástanból“, hadd lássam; mert akkor a gyermekek előtt úgy tűnnék fél, hogy az ő hire s tudta nélkül nem taníthat semmit a hitelemző, úgy tűnnék fel, hogy ő a hitoktatás ellenőrzetőre van rendelve. — Annál kevésbé szabad oly vallási tételek fejtegetésébe bocsátkoznia, mik a hittitkok körébe vágnak, és ezekről a fátyolt holmi természetes utoni magyarázatok álta! le lebenteni

akarni. — Mert ez által tévutra vezethetné tanítványait s maga is elszólhatná magát úgy, hogy tekintélye csorbulást szenvedhetne. Ha mégis óhajt, vallásos érzetének sugalmát követve, néha lelkesítő és buzgalomra gerjesztő szavakat intézni tanítványaihoz: ezt megteheti nagyon helyén pl. a természetrajz kapcsán, a hol az emberről, az emberi testnek csodaszertü szerkezetéről van szó. Vagy midőn az állatok sokasága szép rendje- és tulajdonságairól tart előadást; mert

„A természet Isten örök könyve
Hozz elménk, ha olvas belőle,
S mi valót az emberi remény
Nyujt, titok, ha nincsen égi fény.“

írja Rökkert.

Igen „a természet jól felfogva Istenhez vezet, félig vagy pedig helytelenül ismerve, eltávolít Istentől.“ (König.) Leginkább van tere azonban a történelem tanításánál, midőn pl. a magyarok megtéréséről, Szent Istvánról, Szent Laszlóról, II. Endréről a kereszties hadakról, vagy dicső Hunyadinkról beszél növendékeinek, feltüntetvén a történelmi személyekben a vallásos buzgalmat az Istenben vetett bizodalmat és a szent lelkesedést. Mind oly szép és megragadó képek ezek, hogy nem vallásos módon nem is adhatni elő. Hic Rhodus, hic salta. Itt már kell. — Mert a ki a történelmet tanulmányozza, a gondviselést tanulmányozza. „Hittan és történelem kölcsönösen egészítik ki egymást, midőn örök vallási igazságok a történetben tükröződnek vissza; midőn egyrészt a hitelvek, kilépve a tanelméletek rideg szobor alakjaiból a történeti életben elevenen, rokonszenves gyakorlati alakot nyernek, másrészt pedig a történelem alakjai, eseményei a vallás világitása mellett határozottabb irányt adnak az akaratnak“ mondja Waldfogl kath. iskola kérdés.

Vannak azonban iskoláink, melyekbe a hitelemző csak magyarázni jöhet. Ilyen iskolák tanítói már részben kell hogy közreműködjenek a vallástánításnál. Az a kérdés, hogy mikép járjanak el. — A vallástani órára el kell készíteni a gyermekeket, szívökben óhajt, vágyat keltvén fel az üdvigeinek ájtatos és figyelmes hallgatására; a hitelemző kellő fogadását mindig szem előtt kell tartani; nem magáért a papi személyért csak, hanem az általa hirdetendő szent igazságokért. Mert minél kellőbb tiszteletet tanúsít a tanító a hitelemző iránt, annál jobb hatása van a gyermekekre megjelenése és annál jobb sikerült tartott magyarázatának eredménye. Probatum est. — Tanóra alatt bennmarad a tanító egy külön helyen ülve s mind a gyermekekre, mind a magyarázat menetére ügyel, azokra, hogy kellőleg figyeljenek, erre pedig, hogy a tárgyat tananyagot ő is kellőképpen felfogja s ugyanazon tanmenetet követhesse az elmagyarázottak betanításánál, mi a tanórend egyes időpontjaiban igen czélszerűen eszközölhető, gyakran anélkül, hogy órát szabna ki e czélra. Teheti ezt könnyen, miután fennjelzett iskolákban rendszeren több osztály — néha kétnembeli gyermekekből is — van csoportosítva egy tanító vezetésé alatt, ily esetben a kisebbeknél a beszéd és értelem gyakorlat anyagánál az ahhoz alkalmas részleteket felveheti a magyarázattal, hogy azokat jobban megértse s egyszersmint felfogásukhoz mérten azokra be is tanítja; míg a nagyobbaknál, kik már jól felfogták a tárgyalatokat, ez alatt bizonyos részt kijelöl tankönyveik különbsége szerint (kis vagy közép káté avagy kis vagy közép biblia) beemlézés végett. Az eredmény megmutatja a czélszerűséget. De foglalkoztathatja tanítványainak egyik vagy másik osztályát a vallástán beemlézésénél más tantárgyak előadásánál is, pl. van 6 oszt. vagy 4 oszt. vezetése alatt. Míg a számtanból a táblánál az alsóbb osztályosokat foglalkoztatja: az alatt a felsőbb osztályosok a padban jól betanulhatják a vallástánból kijelölt részletet. És viszont midőn a nagyobbakkal foglalkozik pl. a földrajzból, mit szintén a padon kívül a térképnél tehet leg-

czélszerűbben, addig a kisebbeknek egy pár kérdést vagy szakaszt kijelöl, hogy azokat tanulgassák be. Ügyelni kell azonban nemcsak arra, hogy ezen időpontok olyankor legyenek kitérve, midőn a gyermekek elméje nincs még elégszázva, mint pl. 8—10-ig délelőtt, hanem még arra is, hogy az illető magánfoglalkozók csakugyan foglalkozzanak. Utóbbiról meggyőződést szerezhet magának, de szerezzen is mindig, ha lehet, az által, hogy az illetők közül a kijelölt idő végeztével, egyet-kettőt felkérdez, vagy azt, a ki szorgalmasan tanult, vagy azt, a kit rendetlenkedni észre vett. Néha a legjobbat, míg mások a leggyengébbet, vagy egymásután mindkettőt. Az adott feleletekből igen jól láthatni, hogy mennyire fogták volt fel a magyarázattakat és mely kérdések vagy szakaszok nehezék a gyermekeknek. A nehéz részeket megjegyzi magának és a közelebbi olvasás óráin elővástatja, megmagyarázza s ha csak lehet, betanítja. Egy-egy igen nehéz kérdést, a melyek fontosságánál fogva, még is fel kell venni, egyik nyelvtani órában tárgyalja. Szó úgy, mint mondattanilag, megismerteti a szavak teljes értelmét; kikereseti az alany s állítmányt, már ez nagy könnyítés valaminek értelmés betanulására, ugyanarra, hogy az így felbontolt szakaszt még a leggyengébbek is értelemmel tanulhatják be minden nehézség daczára. — Nem mondom, hogy mindig ezen eljárást kövesse, mert akkor megunhatnák a vallást a gyermekek egyrészt, másrészt pedig csak hitelemző lenne a tanító. — Hanem, est modus in rebus úgy szerével, alkalomadtán. Ezen kérdés pl. „Mi a megszentelő malaszt“ a gyermekek felfogásához mérve oly nehéz, hogy magam is a magyarázat után még nyelvtanilag is tárgyalom mindig, ha azt akarom, hogy ne maradjon egyik fogas (v. buktató) kérdésnek még a legjobbak számára. Ily módon elkészíti a tanítványokat a jövő órára a lezárásból, s ha a hitelemző óhajtja látni az előmenetelt, vagy maga kikéri, vagy felkéri a tanító urat a kérdésére. Néha (de ritkán) megtörténik, hogy az idő eltelt a kérdésessel, ekkor a hitelemző kérdésére a bibliából vagy a káté könnyebb részeiből a tanító maga magyarázhat, s be is taníthatja a magyarázottakat előbbi módon. A hitelemző helyettesíti oly formán, hogy a vallás oktatás gyakorlati részét szintén ő vezeti, mint pl. a szent gyónásra, az első áldozásra vagy a bérmálásra való előkészítést a hitelemző utasítása szerint ő teszi meg. Mindezekben a jó példaadás nagy hatással van. Azért vegegyen részt az isteni tiszteletben; ott kellő áhítatossággal viselje magát, gyónáskor gyónjék meg; a szent áldozást végezze a gyermekek előtt, ez nem phariseusság; ez a legszebb példaadás, mi a legnagyobb haszonnal jár. „A jó példa jobban hat, mint a tanítás; mert nem tartják azt nehéznek, a mi már megtörtént és bebizonyulva van.“ (Karscu Arzén.) A szavak tanítanak, a példák hatnak. (Latin közm.) „A ki szokot jóra akar tanítani, szükség, hogy az a jó gyakorlatban önmaga menjen elő jó példával.“ mondja Troll. Mert ha ellenkezőt látnának a gyermekek azzal a tanító életében, mit szóban mondott nekik, akkor csak az utmutató fa szerepét vinné, mely megmutatná ugyan az igazi utat, de helyben maradna, könnyen megtörténhetnék az, hogy a jó utból kitérnének tanítványai, gondolván, a tanító ur megmondta ugyan, de ő sem tette meg: miért tegyék tehát mi? Ugy van, mert meg kell jegyeznünk, hogy tanítványaink legjobb erkölcs biráink, megítélnek és ítéletök szerint követnek bennünket mindenben.

Ez lenne röviden a tanítók közreműködésének mékénje. Értekezésem ezzel be is fejezhetem: de még egy kis türelmet és figyelmet kérek. Ha a mondottakban a tanító ur közreműködését szerény belátásom szerint körvonaloztam; nem lesz talán haszontalan dolog arról is egyet mást mondanom, hogy valjon mikép működjék a hitelemző közre a más tantárgyak u. m. számtan, mértan, földrajz, vegytan, természetrajz természettan, nyelvtan a rajz tanításakor, a vallás tanításában.

A rajzra is szépen serkenetheti a tanítványokat a vallás-
 lástanító pl. a szentek s azok képei magyarázatánál, fel-
 említi a legszebb képeket s azok mesterét és buzdítja,
 hogy törekedjenek a rajzban jó előhaladást tenni. Elmond-
 hatja Raphael történetét. Igen czélszerű ez, mert kitudja,
 nem ül-e egy Munkácsy azon padokban, a melyek előtt
 tanítunk. — Hát valjon a nyelvtanra mit hozhatni fel,
 kérdi valaki mélyen tisztelt hallgatóim közül. A babiloni
 torony (babel tornya) elég anyagot szolgáltat egy gy-
 akorlott hitelemzőnek a nyelvek különféleségeiről szólani
 és a hazai nyelvet, az édes anya nyelvet ajánlani.
 A hittérítések (missziók) történetének magyarázatánál
 pedig az idegen nyelvek iránti kedvet lehet felindítani.
 Xavéri szt. Ferencz élettörténete igen czélszerű tema
 lehet erre vonatkozólag. Ugy hiszem a példák közül elég volt.
 Van-e eredménye ezen közreműködésnek? A tapasztalat
 tanuskodik, hogy szép eredménnyel jár ezen közremű-
 ködése a hitelemzőnek: mert gyakran megtörténik, hogy
 azon gyermekek, kik bizonyos tantárgy iránt semmi
 érzékkel nem bírtak, de ellenszenvvel viseltettek: a
 hitelemzőnek kenetdus szavai által kedvet nyervén, oly
 szép előmenetelt tesznek, hogy a tanító ur csak csudál-
 kozik, hogy mikép kezdett ezen és azon tanuló azon tan-
 tárgyából is, melyet eddig sehogy sem tudott vagy nem
 akart felfogni, egyszerre csak jó, igen jó feleleteket adni.
 Ez az egyöntetű eljárásnak egyik legszebb és legjobb
 gyümölcse. — Ez a tantárgyakra vonatkozott, de vonat-
 kozhatik a közműködés az iskolai fegyelemre is, ebben
 igen szép tér nyílik a hitelemző számára, intvén tanítvá-
 nyait megfogható szavakban a vallásból előadott hitelvek-
 kel kapcsolatosan erkölcsi tanulság vagy buzdítás alapján.
 A kis Jézus mindig legszebb példánykép gyanánt állhat
 a tanítványok előtt. Vagy felhozhatni Józsefet, Sámuel,
 Dávidot, Dánielt és ezek élettörténete ugy alkalomadtán
 elmondva, felhozva, vagy horderővel bír az iskolai fe-
 gyelem fentartása — ápolását illetőleg. Még Heli főpap-
 nak története is igen kívánt anyag olykor-olykor arra
 nézve, hogy a tanítók büntetés jogát, de kötelességét is
 egyszersmint a tanítványok szemé elé állítsa. De legkivált
 az Isten negyedik parancsánál terjedhet ki a hitelemző a
 szülők iránti engedelmisség, tisztelet és szeretet magya-
 rázata folytán a tanítók, mint a szülők helyettesei iránti
 tisztelet, szeretet, és engedelmisség bővebb magyaráza-
 tára. Szívökre kell kötni e hármass kötelességet, mert ez
 által a tanító tekintélye nagyobb becsre emeltek a tanít-
 ványok előtt. Igen! Hisz a tekintélyre és ennek fentartá-
 sára legnagyobb szükség van különösen ott, hol uton-ut-
 félen csak a tanítókról és azok gyengéiről van szó s igen
 gyakran a gyermekek előtt is. — Fájdalom, van egy-egy
 szülő, ki legtöbbit árt saját gyermekének az által, hogy
 a tanító tekintélyét ügyetlen, hogy ne mondjak más jel-
 zőt, nyilatkozataival gyermeke előtt teljesen tönkre teszi.
 Aztán taníts. Ilyenkor áll csskugyan a latin közmondás:
 Quem dii oderunt pedagogum fecerunt. De elég. — Mert
 ha ki akarnám teljesen fejteni értekezésemben az
 eljárást, melyet mind a hitelemzők, mind a tanítók
 a gyermekek vallás-erkölcsi nevelését illetve kell, hogy
 kölcsönösen kövessenek: akkor nagyon sok meg-
 rovandóm és még több tanácsolni valóm lenne. —
 Csak annyit mondok. Tanítassék a vallás tan a gyermek
 felfogásához mérten. Induljon a vallás tanítás menete a
 gyermekek életéből és érzelmei köréből ki és vezesse őket
 az ur Jézustól nekünk hátrahagyott példa utján az életbe
 oly formán, hogy az elmélet az élettel összhangzó legyen,
 az az: elme és a szív együttesen legyen művelve. Legyen
 a tanító e nemes cél elérésében a hitelemzőnek általáno-
 san ugy, mint részlegesen a szükség segítségére. A hit-
 elemző szintén legyen körültekintő s ugy tanítson, hogy
 a profán tárgyak kimenetet nyerjenek a vallás tan kapcsán.
 Továbbá ügyeljen arra, hogy mind saját, mind a tanító
 illetőleg tanító kar tekintélyét tartsa fenn. Hason oda,
 hogy az iskolalegyen az élet nagy iskolájába való előké-

szítés: mert csak így van elérve czélja a vallás tanításnak,
 mely nem egyébben, mint jámbor keresztények, jó hon-
 polgárok és hű hazafiak nevelésében áll, kik mind az
 egyháznak, mind az egész társadalomnak, mind a hazá-
 nak megtehetőek annak idején ama nagy szolgálatokat,
 melyeket azok tőlük várva várnak és megfelelvén a vá-
 rakozásnak tetteik jutalmát megverjék egykor.

Jancsó Ernő.

T Á R C Z A.

A sz. őrangyalhoz.

Szellemednek fény-ivével
 Édes Örző angvalom!
 Lelkemnek vad éjít üzd el
 E derülő hajjalon.
 S engem ujjad mindig intsen:
 Mit parancsol s tilt az Isten.

Könnyeim!, imáim!, légy olyan jó,
 Égi hű Megfigyelő!
 Bárha nem is volna méltó,
 A Legfőbbnél tárd elő.
 S bünömért kelt szent haragját
 Irgalomra fordítsd át.

És ha bármi baj nyomorgat:
 Bátoritni légy kegyes;
 Mi a tiszta rény gyakorlat:
 Arra mindig ébregess;
 S hogyha a sz. ügybe lelkem
 Ingadozna: légy segédem.

Törd a köszívet s föléleszd
 A kebelről a fagyot;
 Mert a bűnnek súlya görnyeszt:
 Nyujtsd felém hű jobbodat;
 És ha bolygok tévbe juva:
 Jöjj, terelj az égi útra.

Jobb karoddal győzhetetlen
 Rontsd a gyilkos bösz pokolt;
 Védj a testi inger ellen.
 Törd a földi zsarnokot:
 Hogy a harcából ily segélyvel
 Térjek én meg győzelemmel.

Ösztönözz, ha tán henyélek,
 Sujts, ha ellen áll karom;
 S azt: ki tudja meddig élek!
 Hozd eszembe mindkoron;
 S mert e földi pálya röpke:
 Lelkesíts a jóba' többre.

Légy te végső menedékem,
 Hogy ne ártson a veszély;
 S leszakadván a törékeny
 Élet-ág: oh hű Vezér!
 Légi szárnyon átemelve,
 Űtess a meny édenébe.

(Latinból.)

Imets F. Jákó.

Kisebb közlemények.

— **Nyilvános köszönet.** Többször hallatszott arról panasz egyes állami iskolai tanítóktól, hogy a papság mennyire ellensége az állami iskoláknak. Jóllehet, én már több éve annak, hogy a görgény-üvegszüri községben fenn álló állami iskolához kineveztettem tanítóul, de soha sem tapasztaltam, hogy a papság iskoláknak ellensége lett volna, hanem igen is azt, hogy iskolám irányában a legnagyobb érdeklődést tanusítottak. Különösen a nyílt téren akarok megemlékezni azon jótéteményekről, a melylyel a görgény-szt. imrei bucsu alkalmával az iskolámban tanuló szegénysorsu rom. kath. növendékeim vallási tankönyveire a jelenvolt rom. kath. lelkész urak adakoztak. — Fărădhatlan buzgalmu lelkészünk nt. Bálinth Gergely ur felemlítve, hogy iskolám szegénysorsu növendékei a vallás tanulásában előre haladni a tankönyvek hiányában nem képesek, azon szép szavak után, a melylyel a vallásos nevelést meghatóan ecsetelte, főtisztelendő Csiki Péter alesperes és Köszvényes-Remetei plébános ur 3 frtot, Barabás Imre g. szt. imrei körjegyző ur 3 frtot, Kalapács Imre Ehed községének plébánosa 2 frtot, Riskó László jobbágytelki plébános ur 2 frtot, s végül Bálinth Gergely g. szt. imrei plébános ur 2 frtot adományoztak. Hálas köszönetemet nyilvánítom a megjutalmazottak részéről a kegyes adakozóknak, kívánva, hogy sok ily lelkes tanúgy-barátokat adjon Isten a Hazának. Görgény-Üvegszürön 1884 aug. 16. *Torday László*, m. k. áll. tanító.

— **Bukaresti levél.** Tekintetes szerkesztőség! Azon meglepő szívesség és tevékeny rokonszenv által batoritva, melyet e lapok tek. Szerkesztőség a csekélytárgyem által kezdeményezett „Sz.-István-Népkönyvtár” iránt másfél évvel ezelőtt tanusított, bizalomteljesen fordulok a tkts. szerkesztőséghez azon alázatos kéréssel: méltóztassék megengedni, hogy e becses lapok utján lerójam legbensőbb halam adóját mindazon nagylelkű adakozóknak, kik az említett könyvtár megalapításához kegyesen hozzájárultak. Mindenekelőtt tehát a bukaresti latin érsek urnak, ft. Paoli Ignác ő nmlgának tartozom legforróbb köszönetem kifejezésével, mint aki e sz. ügy érdekében a leg-többet áldozott, 200 frtot és 300 db. kt. ajándékozott. Továbbá adakoztak: a tek. „Sz.-István-Társulat” 20 db. kt., a tek. „Erd. rom. kath. Társulat” 40 db. kv., ft. Szabó István ur 101 db. kt., főtisztelendő dr. Tódor József ur 30 db. kt. ns. és ft. Andrási István, apát-kanonok ur 2 db. kt., tekintetes dr. Cserni B. ur 8 db. kt. ns. és ft. Rómeiser József, pápai praelatus ur 20 db. kt., ft. Luga László ur, a „Népujság” nagynevű szerkesztője 43 kvet, főtisztelendő dr. Balits Antal hittanár ur, ki küldeményeit gyűjtés által hozta létre, 82 dr. könyvet és 14 frtot, ft. Nogely István ur az általa szerkesztett „A Kath. Hittérjesztés Lapjai” című folyóirat 3 évfolyamát 3 példányban, ft. Tóth Mike atya 15 db. kt., ft. Némethy Lajos ur 8 db. könyvet, ft. Struczina Agoston ur 2 db. kt. és 10 frtot, ft. Cipriani Lipót ur 5 db. kt. és 5 frtot, tek. Szolcsányi Gyula könyvkereskedő ur 82 db. kt. Demeter Ferencz 2 frtot, Demeter János 1 frtot, Eller Mária 1 frtot, Kelemen Mihály 1 frtot, Handra Miklós 2 frtot, Tonesz János 1 frtot, Láng Rózalia 1 frtot, Silló Ignáczné 2 frtot.

Mindezen nemeslelkű adakozók iránti legbensőbb hála-mat még egyszer szavakba foglalva, azon őszinte biztosítással zárom be a jelen kimutatást, miszerint mindennap imámban, különösen pedig augusztus 20-án és december 26-ikán évenként éretők mondandó sz. Miséimben kérem a jó Istent, hogy legyen bőséges jutalmazójuk mind a jelen, mind pedig az örök életben. Kiváló tisztelettel Bukarest, Baratia 1884. aug. 11. *György István*, segédl.

Irodalom.

— **Előfizetési főhívást** küldött be hozzánk **Baráczy Sándor** az általa kiadni szándékolta **„Költői képek”** című, legnagyobbbrészt balladákából álló költemény-füzére. Egy-egy kötet ára 1 frt. — Az előfizetési pénzek Baráczy Sándorhoz (r. k. gymn. tanár, Brassó) küldendők, Ajálljuk t. olvasóink becses figyelmébe.

— Magyarország Története, a népiskolák számára írta: Jókai Mór. Képekkel. A nm, vallás- és közoktatási miniszterium által elfogadott és ajánlott tankönyv. Bpest. Révai testvérek kiadása, IV., váci utca 11. 1884. Ára 30 kr. E kis könyvecske 79 lapra terjed. Tartalmáról részletesen a jövő számban fogunk szólni.

— „Magyar ifjuság” 12. 13. 14. 15. 16. füzet. Változatos tartalommal. Megjelen minden második vasárnap. Előfizetési ára: egész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. Elő lehet fizetni minden hazai könyvkereskedésben és a kiadó-hivatalban. Budapesten IV. váci utca 11. sz. Felelős szerkesztő Kürthy Emil

A napi események köréből.

— **Személyzetiek:** Lázár Antal jegyei lelkész Aljáraba; Vetési Imre aljárái lelkész Jegyeyébe; Péter József szent-katolnai lelkész Szászfenesre; Benze Pál imecsfalvi lelkész Szentkatolnára; Zompra Dániel kolozsvári segédlelkész Imecsfalvára; Duha Odón gy. szentmiklósi hitelemző Dézsaknára; Bálint Lajos csik-tapliczai segédlelkész Csik-Gyimeslokkra lelkészeknek nevezettek ki. Segédlelkészek ezen minőségben áthelyeztettek: Kiss Dénes Gy. Ditróból Csik-Taploczára, Süller István Bereczkából Gy. Ditróba, Sorbán A. Barótról Bereczkbe, Szabó Ferencz Nyujtódról Lemhénybe, Steinhauer Ferencz Szászferegben Segesvárra. — Retteg Géza kéfehervári helyettes tanár Gyergyó-szentmiklósrá, Lukács Antal kolozsvári hitelemző ugyanoda, Pap Albert új misés pap Baróthra segédlelkésznek küldettek — Ollé Elek csik-gyimeslokkai lelkész nyugalomba helyeztetett.

— **A budapesti állami közép-ipartanodában** (VIII. kerület, Bodzafa-utca 28. sz.) a beiratások f. évi szeptember hó 1-én kezdődnek s 15-kéig tartanak. Az új iskolai évben az intézetnek hat szakosztálya nyílik meg, ugy mint: az *építészeti, gépészeti, két vegyészeti, a fémvasipari és a faipari szakosztály*, a melyekben építő-mes-terek, pallérok, a különféle gyáriparágak számára művezetők és oly iparosok képezetnek, a kik műhelyeket, kisebb gyárakat alapítani s önállóan vezetni tudnak. Az intézetbe rendes tanulókul felvételtnek azok: a) kik az iparos tanulók számára szervezett iskola három évi tanulmányát bevégezték s legalább is „jó” osztályzatú bizonyítványuk van. b) a kik a gymnasium, polgári vagy reáliskola négy alsó osztályát jó sikerrel elvégezték. c) iparos-segédék és mindazok, a kik kellő készségüket felvételi vizsgálat után bizonyítják. *A felvételi vizsgálatok* szeptember hó 13-dik és 14-dik napján lesznek.

Szerkesztőtől üzenet.

— *B. Á. urnak* M. Vásárhelytől. A „Mese” szerkesztőségünkhöz beérkezett, de bizonyos véletlen folytán el-tévedett; kérjük tehát még egyszer beküldeni. Szíves üdvözlét.

Kiadja: Az erdélyi r. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Szerkesztőtársak: Dr. CSERNIBÉLA. Dr. SÁNDORFFY NANDOR. STRAUBERT ÖDÖN. Dr. VERESS FERENCZ.

Nyomatott a püsp. lyc. nyomda gyorssajtóján Gyulafehérvárrt.